

Література

1. Блаженніший Любомир. Думки у спадок. Львів: Вид-во «Свічадо», 2018. 111 с.
2. Блаженніший вуйко Любо. Львів: Вид-во «Свічадо», 2017. 207 с.
3. Блаженніший Любомир Гузар. Учителю, іду за тобою Думки до проповідей. Львів: Вид-во Отців Василіян «Місіонер», 2017. 263 с.
4. Великопосні роздуми з Блаженнішим Любомиром Гузарем. Львів: Вид-во «Свічадо», 2017. 111 с.
5. Люїс Клайв Стейплз. Просто християнство. Львів: Вид-во «Свічадо», 2018. 224 с.
6. Три дороги. Бесіди Блаженнішого Любомира Гузара з журналістами. Львів: Вид-во «Друкарські куншти», 2013. 118 с.
7. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис, 2002. 742 с.
8. Щоткіна Катерина. Любомир Гузар. Хочу бути людиною. Харків: Вид-во Vivat, 2017. 269 с.
9. Bishop Barron on All Saints Day URL: <https://www.youtube.com/watch?v=K6qCBNHCZkc>

Олександр Роговський (Харків)

АНТИГУМАНІЗМ НАСИЛЬСТВА: ПСИХОЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Феномени тероризму та гібридної війни актуалізували проблему різноманіття форм насильства в умовах «зіткнення цивілізацій», тобто різних типів суспільства, політичних систем та традицій. На прикладі сучасної російсько-української війни ми бачимо парадоксальне поєднання сучасного та архаїчного, медійно-віртуального та фактичного, офіційного та прихованого у тому, що ставлять по-новому проблему насильства.

Проблематика насильства залишається надзвичайно політизованою (Е. Фром та ін.), або концептуалізованою відповідно до історичних реалій (З. Фройд, О. Ранк та ін.). Дослідження психологічних механізмів насильства часто здійснюється без урахування маскультового, медійного контексту (Р. Берон, Д. Річардсон) [1]. У дослідженні сучасного насильства необхідно враховувати його «дифузний», розсіяний характер (Р. Барт), включаючи його приховано-пасивні, потенційні форми.

Основний тренд сучасного насильства можна визначити як перехід від великих форм організованого насильства воєн, революцій – до малих форм групового, індивідуального, а також психологічного, етнорелігійного та інших неявних форм насильства та агресивності. Розмаїття форм насильства у культурно-темпоральному аспекті розглядається у монографії автора [3, с. 47-54]. Це актуалізує необхідність виявлення внутрішніх механізмів, що призводять до утворення психологічної залежності від насильства.

Одним із таких механізмів є перетворення насильства із засобу на самоціль, що часто відбувається у процесі боротьби у тривалих конфліктах, або воно стає засобом для антигромадських цілей. У контексті соціальної боротьби воно часто виникає як засіб самозахисту, яке за законом надкомпенсації перетворюється на репресії, придушення всіх противників. Насильство утворює внутрішню залежність, коли стає єдиним засобом вирішення конфліктів та підтримується культом героїв-переможців. Послабити цю залежність можуть негативні наслідки та значні жертви, витрати, що знецінюють перемогу, а повне визволення від неї часто відбувається в наступному поколінні.

Цей процес ускладнюється наявністю факторів позитивного підкріплення, по суті стимулювання застосування насильства у вигляді безкарності, а також безвідповідальності агресивної, соціально небезпечної поведінки та негативного підкріплення ненасильницької поведінки, включаючи стан жертв насильства, для яких покарання злочину не є достатнім стимулом для продовження ненасильницької. Вірус насильства може існувати та пристосовуватися до будь-якої сфери суспільства та позитивної діяльності та активізується, як правило, у владних «верхах» або маргінальних «низах» соціуму – зонах зниженої відповідальності. У великих формах насильство справді є продовженням політики як реалізації інтересів іншими засобами (за Клаузевіцем), а малих – продовженням соціально-економічної конкуренції, боротьби суб'єктів, і навіть протестного руху «низів». З одного боку, надлишок можливостей (свободи), включаючи засоби насильства, з іншого – їх нестачу та включення компенсаторної потреби у насильстві. При цьому легальне використання насильства «верхами» (наприклад, поліцейськими, військовими) сприймається масовою свідомістю як по суті його пропаганда і провокує на відповідні дії, в силу також ефектів заразливості та наслідування. Неприпустимість позитивного «підкріплення» насильства влади ми бачимо на прикладі правлячий верхівки Росії у якої ескалація насильства відбувалася разом із посиленням авторитаризму, що призвело до повномасштабній війни з Україною.

Проблема полягає також в тому, що насильство мімікрує, набуваючи форми об'єкта чи професійної діяльності. «Вірус» насильства продовжує

існувати не лише у чистому вигляді (кримінал), а і у масовій культурі (культ героїв, суперменів), військово-патріотичній тематиці, а також деяких видах професійної діяльності (поліція, суди, пенітенціарна система тощо). У результаті, індивіду важко позбутися об'єктивованої залежності, яка часто не має видимих негативних наслідків. Це підкріплюється систематичним легітимним насильством щодо тваринного та рослинного світу, яке переноситься і на соціум.

Нові тенденції у застосуванні насильства: схильність, анонімність, гібридність, безсуб'єктність – ускладнюють та ускладнюють проблему, оскільки часто не призводять до повної об'єктивації процесу і все залишається у приховано-суб'єктивній формі. Насправді, анонімність цього суб'єкта означає зняття відповідальності за наслідки своїх дій. Звідси необхідність вироблення імунітету проти всіх форм насильства разом із розширенням коштів на позитивного перемикання (сублімації) негативної енергії.

В цілому, для вирішення проблеми насильства необхідні не тільки заборонно-юридичні заходи, які заганяють її у середину підпілля суспільства, а необхідне виявлення його нераціональності та згубних наслідків для всього суспільства. Подолання цієї залежності від насильства можливе шляхом усвідомлення її як ілюзорного засобу вирішення проблем. Це означає і деконструкцію раціонально-легального насильства владних суб'єктів, насамперед, як засоби «законного» покарання, які не повинні прикриватися гаслами справедливості та порядку. Дійсно, насильство дискредитує себе як дія надзвичайного, неконструктивного характеру, а також як вольовий прояв невігластва та егоїзму людини. Монополізація насильства державою має бути спрямована на зменшення міри його застосування аж до повного виключення як дискредитуючого фактора. Новий гуманізм повинен включати екологічні імперативи і делегітимацію насильства.

Література

1. Р. Берон, Д. Ричардсон Агрессия (Мастера психологии). Спб: Питер, 2001. – 315 с.
2. Р. Барт Избранные работы. Семиотика, Поэтика. М: Прогресс, 1989 – 615 с.
3. А.М. Роговский. Формы времени в истории культуры. Философско-антропологический анализ. Харків: ДИВО, 2008. – 216 с.

ЛЮДЯНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛІТИКИ

За великим рахунком, після назви слід було б поставити знак запитання. Тому що дуже важко знайти таку державу, або такий етап в історії людства, коли б принцип людяності покладався в основу політичної діяльності. Хоча, наприклад курс канцлера ФРН щодо міграційної політики можна було б вважати саме втіленням принципу людяності, проте ми поки що не можемо сказати про дійсні результати подібної політики. А протистояння майбутніх мігрантів на кордонах Білорусі з прикордонниками ЄС, свідчить скоріше про протилежне.

Тому, принцип людяності розробляється більше у працях, що стосуються абстрактних філософських – включаючи практичну філософію – проблем. Напевно, це і є найсерйознішими працями щодо проблеми людяності. Другий масив літератури – це політичні роботи, більшою мірою публіцистичні. Розробку цього принципу певною мірою можна спостерігати і у матеріалах аналітики лівого спрямування. Проте, вони виходять з того, що, наприклад, людяність є беззаперечною цінністю. Так, наприклад, Дхруба ([Dhruba](#)) пише, що більшість цінностей є універсальними, корисними для всіх, однак людяність як цінність більше схожа на необхідність, а не на якість [7]. Це, на мою думку, стосується усього лівого руху. Ознайомитись з подібним підходом можна, наприклад, через журнал «Спільне» [4], який, власне і заявлений як журнал лівого спрямування.

Інший момент. Якщо говорити про теоретичне знання, то у цьому напрямку, за правилом, можна говорити про принцип гуманізму, що був сформованим в епоху Відродження. «Людяність» – це скоріше ставлення, ставлення, насамперед, до власного життя. Хоча принцип людяності, як вже було зазначено, є також розвиненим у відповідних дослідженнях. Наприклад, можна пригадати статтю 2012 року Брюса Мазліша ([Bruce Mazlish](#)) «Від почуття людяності до концепції людства ([From the Sentiment of Humanity to the Concept of Humanity](#))» [9, P. 30-33].

Популярність принципу людяності сьогодні настільки велика, що, навіть у такого автора як К. Шмітт намагаються знайти певні реверанси у його бік [8], незважаючи на те, що сам мислитель прямо стверджував, що кожен, хто звертається до концепції людяності, хоче скривдити.

Одна з позицій визначення людяності у словнику Меріам-Вебстер: «якість або стан гуманності [10], тобто при визначенні людяності можна виходити з принципів гуманізму. І тим не менш, під сам концепт людяності іноді підводять достатньо жорстку теоретичну базу. Наприклад, Роберт Купланд (Robert Coupland) у статті «Людство: що це і як впливає на міжнародне право? (Humanity: What is it and how does it influence international